

УДК 371.4:23

Огірко О.В., Львівський інститут Міжрегіональної академії управління персоналом

Християнська етика в університетській системі освіти

Розглядаються християнсько-етичні принципи виховання в університетській системі освіти. Християнська етика є наукою про моральне добро людини на основі абсолютних вартостей, якими наповнена християнська культура. Християнська етика ґрунтується на універсальному моральному законі людства – десяти Заповідях Божих і двох головних заповідях Любові, а також на ділах милосердя щодо душі та тіла ближніх, євангельських радах і блаженствах. Християнська етика закликає шанувати Бога думками, словами, ділами, а також шанувати батьків, власне й чуже життя, чистоту, майно, честь, славу, гідність і почуття.

The Christian-ethics principles of the university education system are considered. Christian Ethics is a science of spiritual and corporal life on the absolute values background that Christian Culture is filled with. It is based on universal moral law of humankind that is Ten Commandments of God and Two Fundamental Commandments of Christian Love and on Seven Corporal and Spiritual Works of Mercy, Evangelical Counsels and Beatitudes. Christian Ethics calls on respecting of life as the God's Gift. The Christian ethics declares to respect the God with one's thoughts, words, matters and also to respect one's parents, one's and the other person's life, innocence, dignity and feelings.

Огірко Олег Васильович – кандидат фізико-математичних наук, ад'юнкт-професор, завідувач кафедри загальноакадемічних дисциплін Львівського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом.

Християнська етика як етика любові є етикою українського народу і вже більше 1000 років формує етичну культуру українців. Основи її висвітлені у творі князя Володимира Мономаха "Поучення дітям". Традиційними рисами українського ідеалу людини є: віра в Бога, в Боже Провидіння, пошана до старших, лагідна вдача, щирість, гостинність, працелюбність, духовний аристократизм (невизнання над собою жодного володаря, окрім Господа Бога), гуманне ставлення навіть до ворогів, перевага духовного над фізіологічним в родинному житті, любов до своєї Батьківщини й народу. Християнське моральне виховання є безперервною працею над формуванням душі й тіла людини для досягнення нею повної злуки з Богом. Метою християнського етичного виховання є виявлення, формування та розвиток природних та надприродних задатків душі й тіла, досягнення єдності життя людини з Божими законами. Християнська етика є наукою про моральне добро людини на основі абсолютних вартостей, якими наповнена християнська культура. Християнська етика ґрунтується на універсальному моральному законі людства – десяти Заповідях Божих і двох головних заповідях Любові, а також на ділах милосердя щодо душі та тіла ближніх, євангельських радах і блаженствах. Християнська етика закликає шанувати Бога думками, словами, ділами, а також шанувати батьків, власне й чуже життя, чистоту, майно, честь, славу, гідність і почуття.

Християнська етика аналізує природу, внутрішню структуру моральної свідомості і моральних відносин, досліджує моральні поняття, які виражають моральні норми, принципи, що містять оцінку діяльності людей. Християнська етика закликає шукати найвище добро (благо) не тільки своєю розумовою діяльністю, але й на основі формування духовного світогляду, який відкривається у вічних правдах, об'явлених Богом у Святому Письмі. Християнська етика базується на абсолютній моралі, що є вічною, незмінною та існує поза простором і часом. Християнська етика є складовою частиною християнської філософії [4].

Християнська етика є вченням спільним для всіх християнських конфесій в Україні та має за ціль:

- інформувати слухачів про моральне вчення християнства, яке містить у собі загальнолюдські цінності;
- виховувати молодь на засадах: правди – "ї спізнаєте правду, і правда вас визво-

лить" (Ів.8.32); свободи, про що наголошує наш Кобзар: "в своїй хаті своя й правда, і сила, і воля" та екуменізму за принципом: "Один Господь, одна віра, одне хрещення" (Ефес. 4.5);

- прищеплювати молоді низку моральних чеснот: мудрість, мужність, справедливість, стриманість, милосердя, миролюбність [5].

Християнська етика допоможе молодій людині з допомогою християнської релігії орієнтуватися в таких трьох основних питаннях:

1. В кого маємо вірити і в що маємо вірити? В єдиного Бога, Який є абсолютним Добром.
2. Що маємо робити, щоб чинити волю Господню? Сповняти Заповіді Божі та діла милосердя.
3. Які слід вживати засоби, щоб досягнути спасіння? Молитись, чинити добро, остерігатись зла і приймати святі Таїнства.

Християн у світі близько 1 млрд. 800 млн., із яких 1 млрд. католиків, 600 млн. протестантів і 200 млн. православних. Християнська етика визначається як наука про моральне добро людини представниками католицьких і протестантських Церков (Церква – це спільнота християн, які вірять в Бога у Пресвятій Трійці та приймають у житті сім Святих Таїнств), а розуміється щоденним християнським способом життя представниками православних Церков. Джерелами християнської етики для католицьких і православних Церков є Святе Передання (наука Церкви) та Святе Письмо, а для протестантських Церков єдиним її джерелом є Біблія. В католицькій Церкві християнська етика тісно пов'язана з моральним богослов'ям та християнською томістичною філософією. У православних Церквах християнсько-етичне вчення веде до містичного споглядання Бога, до глибокого вивчення християнської культури, традицій і звичаїв. В протестантських Церквах християнська етика носить характер біблійної етики через аналіз, дослідження й пояснення біблійних текстів морального змісту. Протестантську етику достатньо висвітлив М. Вебер. Філософською основою предмета християнської етики для представників католицької Церкви є христоцентризм (Христос є центром навчання), для представників протестантських Церков – фідейцентризм (віра є центром усього), а для представників православних Церков – теоцентризм (Бог у Пресвятій Трійці є центром навчання). Проте спільними для всіх залишаються біблійні моральні настанови та наука Ісуса Христа. Християнська етика є могутнім виховним засобом у формуванні богословських, моральних і громадських чеснот.

Етика традиційних Церков базується на: таїнственій ініціації, універсальності, ієрархічній службі й харизматизмі, концепції спасіння світу та інтегрального розуміння світу, а також на об'єктивно-текстуальному тлумаченні об'явлених джерел релігії, пізнавально-емоційній мотивації, вільному й свідомому прийнятті рішень, відпущенні вини та відданні себе Богові. Традиційні Церкви об'єднуються навколо наступних фундаментальних світоглядних принципів: теоцентризм (розуміння того, що Бог є центром усього), креаціонізм (усвідомлення того, що Бог все створив з нічого), провіденціалізм (положення про те, що Бог перманентно (безперервно і постійно) керує створеним Ним світом, людською історією й поведінкою кожної окремої людини), персоналізм (усвідомлення людини як особи, створеної на образ і подобу Божу) і ревелационізм (прийняття Божого Об'явлення).

Крім етик традиційних Церков (католицьких і православних), в Україні поширені етичні системи нетрадиційних Церков, до яких належать протестантські Церкви та секти як релігійні організації, що використовують частину вчення традиційних Церков. Протестантизм представлений в Україні 20 напрямками. Він поширювався в Україну з Німеччини, починаючи з кінця XVI ст. Прихильники найчисельніших із них об'єднані у впливові союзи євангельських християн – баптистів, п'ятидесятників та адвентистів сьомого дня, що активно займаються благочинною діяльністю. Протестантів з традиційними конфесіями єднає лише свята Тайна хрещення й спогад про Причастя, Заповіді Божі, Святе Письмо та наука Ісуса Христа Богочоловіка. Протестанти не визнають культ Богородиці, святих, чистилище, відкидають монашество, хресне знамення, священничу одягу, ікони, святі мощі. Сектантство на відміну від церковних спільнот пропагує: вільне об'єднання, елітарність, авторитарну структуру, опозицію до світу, дуалістичну концепцію дійсності, суб'єктивно-арбітражну інтерпретацію Біблії, домінування емоційності, “промивання мозку” й контроль за думками, маніпулювання почуттями вини й підкорення лідерові.

В християнській етиці особлива увага надається поняттю гріха як свідомому й добровільному злому вчинку, який принижує гідність людини. Гріх – це найбільше зло у світі, це вияв чорної невдячності творіння супроти свого Тво-

рця, це відмова любові. Причиною гріха є власна воля людини, яка піддається зовнішнім і внутрішнім впливам, що виявляються в спокусах тіла, навколишнього середовища і злого духу. Гріхи можуть бути вчинені ділом, словом, а також думками, коли маємо намір чи бажання вчинити зло. Гріх поділяється на власний, тобто вчинений особисто, чи чужий, який скоєний за участю іншої людини, наприклад, за чийось наказом, із намови чи похвали скоєного гріха. Гріхи бувають: первородний і особистий; індивідуальний чи суспільний (скоєний декількома людьми, наприклад, аборт); внутрішній (думкою), зовнішній (дією); скоєний і занедбаний (мав зробити і не зробив важливої справи); засуджений і виправданий; прощений і непростений (гріхи проти Святого Духа, наприклад, безнадійність на Боже милосердя, нерозкаяність аж до смерті чи нерозважна надія на Бога); простимий і смертельний (коли у дуже важливій справі свідомо і добровільно допускаються великі злочини); гріхи, що кличуть про помсту до неба (навмисне вбивство, покривдження вбогих, сиріт, вдів, затримання чесно заробленої платні, содомські гріхи – протиприродні зносини осіб однакової статі) [6].

Християнська етика сприяє формуванню морально відповідальної особи. Суттєвим для моральної відповідальності є рішення волі. Уже у моменті свого рішення воля несе відповідальність без уваги на позитивну чи негативну реакцію почуття. У моменті однозгідного з розумом рішення волі людина здобуває заслугу, а у моменті противного до розуму рішення волі людина поповняє провину. Людина несе відповідальність за середники, тобто ці посередні ефекти, без яких не здійснилась би мета і які є необхідними для досягнення мети. Воля повинна бажати лише того, що розум пропонує як добро, а ніколи не бажати того, що розум представляє як зло. Щоб рішення волі було добрим, всі середники й мета мусять бути добрими, а щоб рішення волі було злим, досить, щоб один середник або мета були злими. Мета не освячує середників! Людина несе відповідальність і у причині. Воля є відповідальною також за всі передбачені наслідки, які повстають із бажаної мети, навіть якщо воля цих наслідків не бажала. Якщо воля є відповідальною у причині за добрі наслідки, то вона має заслугу. Якщо воля є відповідальною у причині за злі наслідки, то вона має провину. Тим більшою є відповідальність у причині, чим

ясніше є передбачені наслідки і чим необхідніше впливають вони з цілі. Людина також несе відповідальність і за небажані наслідки. Якщо небажані наслідки не були передбачені, то воля не має жодної відповідальності, бо розум не представив її цих наслідків наперед. Якщо ж побічні чи кінцеві злі наслідки були передбачені, але небажані, то деколи їх можна допустити, але ніколи не можна їх бажати. За небажані, хоч і передбачені, злі наслідки немає прямої відповідальності, бо воля відповідає лише за свої рішення, але є однак посередня відповідальність, бо з любові до ближнього ми повинні зрестися такої доброї мети, із якою пов'язані злі небажані наслідки. Коли добра бажана мета перевищує злі небажані наслідки, тоді можна їх допустити, але ніколи їх не бажати [6].

Християнська етика є могутнім виховним засобом у формуванні богословських, моральних і громадянських чеснот. **Богословські чесноти** (Божі, надприродні, вліті): віра, надія, любов, які діють відповідно у розумі, почуттях і волі.

Громадянські чесноти: чесність, ощадність, дисциплінованість, точність, чемність, прощення, патріотизм. Чесноти як добрі звички, що практикуються в родині. “Ніщо нам не обходиться так дешево і не цінується так дорого, як чемність” (Мігель Сервантес). Скромність як визнання істини. Вдячність як визнання, що все нам подаровано. Великодушність як справжня турбота про оточуючих та повна самовідданість і самопожертва. Прощення – це не пам'ятання кривди, заподіяної нам. “Хочеш бути щасливим на хвилинку – помстися, а хочеш бути щасливим завжди – прости”. Любов до рідного краю, до культури, мови, національних свят і традицій народу.

Християнські моральні чесноти (покора, щедрість, зичливість, лагідність, пильність, поміркованість, чистота) породжуються впливом чесноти любові на розум, волю і почуття людини.

Моральні чесноти (природні, набуті): мудрість, мужність, стриманість і справедливість. **Мудрість** – це розважне шукання правди, яка робить нас вільними (пор. Ів.8.32). Моральна чеснота “мудрість” має такі синоніми: розсудливість, розважність або обачливість. До чесноти мудрості входять такі вісім умінь: пам'ять, здатність правильно оцінити дану ситуацію, відкритість до думки інших, кмітливість, здоровий

глузд, здатність передбачити, обережність, завбачливість. Мудрість є кардинальною чеснотою, яка допомагає нам помітити належну міру добра, а також бути готовими до реалізації і шанування добра через відповідні діяння. Поняття мудрості не слід змішувати із спритністю, із якою ми дбаємо про свою користь, ані з легкодушністю чи стриманістю. Мудрою є та людина, що чинить все згідно з Божою волею. Правда мудрість дається не мудрим (зарозумілим, зазнайкуватим), а немовлятам (пор. Мт.11.25). **Мужність** – це здатність чинити згідно зі своєю совістю. Мужність є чеснотою, яка допомагає посісти важкодосяжне благо (найвище добро). Двома головними прикметами мужності є відвага і терпеливість. Мужність підпорядковує наше почуттєве життя. *Per aspera ad astra* – “Через терни до зірок”, – навчає крилатий латинський вислів. Християнське розуміння справедливості, яка завжди йде в парі з милосердям. Вчинити справедливо – віддати кожному те, що йому належне. **Справедливість** поділяється на обмінну (у стосунках між окремими людьми), розподільну (обов'язки суспільства відносно окремої людини) і легальну (обов'язки громадян відносно суспільства). **Стриманість** – це чеснота міри. Ця чеснота підтримує нас у пануванні над двома потягами: інстинкту збереження життя і його передавання (статевий потяг). Стриманість – це вміння володіти собою [6].

Християнське моральне виховання базується на формуванні у слухачів досконалої совісті (сумління), що відзивається на кожен злий вчинок і скеровує їх направити заподіяне зло. Етимологія слова **совість** “со – вість” – вість із висоти від Бога.

Чотири типи недосконалої совісті:

1. Широка, коли поганий вчинок вважається не дуже поганим, а то й добрим.
2. Тісна, коли поганим вважається те, що не є таким.
3. Сумнівна, коли є вагання про моральну дозволеність вчинку.
4. Спляча (мертва), коли не відзивається при важливих вчинках.

Совість – це правда в такому стані, в якому розум даної людини віднайшов у даний час. Совість як “особиста правда”, як особиста норма поступання, як останній закон у самій людині перед самим вчинком. Совість – мірило моральності людських вчинків. Совість – це святиня в душі людини, де зустрічаються Бог і людина.

Різні види совісті: совість перед і після вчинку; добра, чиста совість; нечиста, лиха совість; впевнена совість; невпевнена, сумнівна совість; перечулена совість; черства, закам'яніла совість; фарисейська совість (одне на словах, інше на ділах); чуйна, ніжна совість.

Функції совісті: застереження, порада, муки совісті, іспит совісті. Совість як внутрішній оціночний “голос” вчинків людини. Людина з чистою совістю – це людина, яка перебуває в мирі із собою. Іспит совісті як власний самоаналіз буває загальним, щоденним і частковим.

Християнська етика розглядає томістичний поділ законів: вічний, природний, людський та Об'явлений Божий закон. Вічний закон як закон буття Вселеної, як участь людини в Божому бутті. Природний закон як участь людини у вічному законі. Природна пошана батьків, чужої власності. Самозбереження і зберігання свого роду. Життя в злагоді з природою, а також із другими людьми. Уживання волі і розуму, щоб шукати правду. Людський закон як участь людини в природному законі. Об'явлений Божий закон. Божий закон та його поділ. Непевність людських оцінок, потреба Божого проводу. Виховна мета Божого закону – плекати добрих громадян, які відчувають свою відповідальність перед Богом, Батьківщиною, народом. Божий закон як дороговказ до людського спасіння.

Первісний, або патріархальний, закон: “Не роби другому того, що тобі не миле” (закон прощення всякої кривди). Етапи отримання людиною Заповідей Божих: Адам, Ной, Авраам, Мойсей, Христос. Релятивність (відносність) людської моралі, що змінюється від обставин життя. “Око за око, зуб за зуб, кров за кров”.

Закон Старого Завіту – Десять Заповідей Божих – Декалог, або Мойсеїв закон, який надав Господь Бог цілому людству через пророка Мойсея на горі Синай майже 3300 років тому на двох кам'яних таблицях (скрижалях).

Перші три Заповіді навчають пошані Бога ділами, словами і думками, а решту сім навчають пошані ближніх і самого себе. Розрізняють числення Заповідей Божих на сході і заході. У католиків десята Заповідь розбита на дві окремі, а в православних і протестантів, навпаки, перша Заповідь розбита на дві, тому не збігається їх нумерація, хоча зміст залишається незмінним. Дотримування засад екуменізму, наголошуючи на зміст Заповідей, а не їх нумерацію. Заповіді на двох кам'яних скрижалях і у серці кожної людини [1; 2].

Закони вшанування Творця

Перша Заповідь “Нехай не буде в тебе інших богів, крім Мене” (Вих. 20.3) закликає шанувати одного Господа Бога, Творця Всесвіту, що все створив і всім управляє. Шануємо Бога через постійне дотримання Його Заповідей, через участь у Службі Божій, через наші молитви. Це пов'язане з вірою, надією та любов'ю до Бога: “Бог є любов” (1 Ів. 4.8). Soli Deo honor et gloria – “Єдиному Богові честь і слава”, – говорили римляни. Гріхом, тобто свідомим і добровільним порушенням Божого Закону, є ідолопоклонство, що полягає у відданні Божого культу створеним речам – як живим, так і неживим. Крім язичницького поклоніння силам природи, сьогодні існує й сучасне ідолопоклонство: культ тіла, культ алкоголю і наркотиків, культ грошей та культ сатани.

Гріхами проти першої Заповіді є самовпевненість, а також відчай або безнадія. До фальшивого шанування Бога належать теж забобони, тобто приписування створеним речам сили, якої вони не мають через свою природу. Це також і ворожіння, через яке намагаються пізнати з допомогою невідповідних засобів таємничі речі чи майбутнє, що відоме лише одному Богові. Фактичним зневаженням Бога є астрологія (ворожіння по розташуванню зірок із вірою, що вони мають вплив на життя людей), хіромантия (ворожіння по укладанню ліній на людській долоні), ворожіння з допомогою карт; так зване “виливання воску”, спиритизм (викликання духів померлих, що є осуджено й суворо заборонено Церквою). Заповідь застерігає людей від використання окультних (скритих, таємничих) наук, таких як біла чи чорна магія та ін.

Друга Заповідь “Не прикликатимеш на марно імені Господа Бога твого” (Вих. 20.7) наказує нам віддавати пошану Божому імені і не вимовляти Його без пошанування. Бог об'явив себе Мойсеєві: “Я – Той, Хто є” – “Ягве” по-єврейськи або “Сий” по-старослов'янськи. Не можемо розуміти його буквально, бо Бог є іманентним, тобто всередині нас (ми є частинкою Бога), а також трансцендентним, тобто поза межею нашого розумного світосприймання. У нашого народу є звичай вітатися християнськими привітаннями, бажати щастя в ім'я Боже.

Гріхами проти другої Божої Заповіді є легкодушна вимова Божого імені, прокльони, лихослів'я та богохульство. Не можна також іменем

Божим (“бігматися”) божитися та жартувати зі святих речей. Присягатися маємо право у поважних справах, наприклад, під час подружньої присяги.

Третя Заповідь Божа “Пам’ятай день святий святкувати” (Вих. 20.8) приписує християнам святкувати недільний (із церковнослов’янської мови – не ділати) день, бо в неділю воскрес Ісус Христос. Російське слово “воскресеньє” у тому випадку є досить повчальним. У неділю християни мають обов’язок облишити будь-яку фізичну працю та брати участь у Службі Божій. Заповідь наказує святкувати і всі свята, які є у Церковному році.

Закони пошани самого себе та інших

Четверта Божа Заповідь “Шануй батька свого і матір свою” (Вих. 20.12) наказує шанувати, тобто любити, допомагати, поважати, а найголовніше, слухатись батьків, бо для дітей вони є Божими заступниками тут, на землі. Вона зобов’язує любити рідний край, народ, мову, звичаї, обряд, поважати старших, а особливо вчителів, парохів. Заповідь стосується також і батьків, головним обов’язком яких є не тільки народжувати на світ дітей, а й виховати їх, приготувати до нового і всебічного життя та обов’язків.

П’ята Заповідь Божа “Не вбивай” (Вих. 20.13) забороняє нам знищувати власне життя, вбивати чи ранили тіло ближнього, а також ненавидіти наших ближніх. Вона ж забороняє нам бути жорстокими щодо звірят і природи. Людина має обов’язки перед людьми і перед тваринами, яких не можна трактувати як прості речі. Вона має вартість саму в собі і не може бути засобом.

За словами Апостола Павла: “Наше тіло є храмом Святого Духа” (пор. 1 Кор.6.19). Тому мусимо наше тіло берегти, бо при його ушкодженні може потерпіти і дух. Старовинні римляни не випадково говорили – *mens sana in corpore sano*, що означає “здоровий дух у здоровому тілі”. Забороняючи вбивство, Заповідь, однак, не забороняє боронити власне життя, честь і гідність перед насильством. Вона наказує нам бути доброзичливими і приязними до наших ворогів, із терпеливістю з усіма зберігати мир. Гріхом є також евтаназія (узаконене вбивство або легка смерть), тобто бажання собі смерті. Крім фізичного вбивства злочинами є вендета (кровна помста) і моральне вбивство. Гріхом проти цієї

Заповіді є біла смерть – аборти. Ми отримуємо безсмертну душу ще в лоні матері, в момент зачаття. Аборт – це ознака моральної деградації людини. Це також суспільний гріх, бо за нього несуть відповідальність і ті, що вчинили його, і ті, що сприяли та радили. Алкоголізм, наркоманія, токсикоманія є також гріхами, бо з допомогою їх людина знищує своє здоров’я, тіло і душу. Найважчим гріхом є самогубство (суїцид), бо не людина дала собі життя і не вона має право його відбирати.

Шоста і Дев’ята Заповіді Божі “Не чужолож” і “Не пожадай жінки свого ближнього” (Вих. 20.14; 17) наказує не чинити перелюбу, не оглядати безсоромних образів, не говорити безсоромних слів, не допускатися безсоромного діла самому або з іншими. Даною Заповіддю Бог забороняє все те, що може ображати нашу невинність або інших через безсоромні думки, бажання, погляди, показування, поширювання непристойних зображень (порнографії). Кожен повинен плекати чистоту душі і тіла, виховувати в собі скромність, порядність, самоповагу, стриманість, відчуття міри. Дев’ята Заповідь доповнює шосту тим, що грішними є також думки – пожадання, навіть і коли не вчинені ділом.

Гріхами проти шостої Заповіді є подружня зрада, дошлюбні зносини молодих, позашлюбне співжиття, блюзнірство, розпуста, проституція, тілесне згвалтування, кровозмішення, мастурбація (онанізм), мазохізм, фетишизм, ексгібіціонізм, штучне запліднення, позатілесне запліднення (*in vitro* – у пробірці), вживання контрацептивів, клонування, зоофілія, педерастія, неприродне задоволення статевих пристрастей. Содомські гріхи – гомосексуалізм, лесбійство (протиприродні статеві зносини осіб однакової статі) є смертними і послужили причиною поширення важких, невиліковних хвороб людства, зокрема, СНІДу. Християнське подружжя є нерозривним і має призначення жити в любові, продовжувати людський рід і виховувати дітей. Кожне подружжя повинне бути благословенне Богом, що відбувається під час обряду вінчання. Біла фата, віночок нареченої – це символ невинності, дошлюбної чистоти. Прикметами християнського подружжя є святість, єдність, нерозривність і гідність. Символічною формулою християнського подружжя є: $1+1=1$. Християнське подружжя є моногамним (єдність одного чоловіка й однієї жінки). Полігамія (багатоженство), поліандрія (багатомужжя), проміскуїтет (нічим

не обмежені статеві зносини), конкубінат (позашлюбне співжиття), кровозмішення є зневагою даної заповіді.

Сьома і Десята Заповіді “Не кради”, “Не пожадай нічого того, що є власністю твого ближнього” (Вих. 20.15; 17) вказують нам на правильний вжиток приватної власності, на яку має право кожна людина, здобуваючи її справедливим способом. Вони забороняють наносити шкоду ближньому щодо його власності і володіння. Христос закликає нас: “Не збирайте собі скарбів на землі, а збирайте собі скарби на небі” (Мт. 6.19-20). Дані Заповіді зобов’язують чинити діла милосердя, які повинні бути безкорисливими.

Гріхами супроти цих Заповідей є крадіжки, розбій, грабіж, вандалізм – нищення або псування чужої власності, ошуканство, плагіат, лихварство, затримання чесно заробленої платні. Хто вчинив шкоди майну ближнього, зобов’язаний йому відшкодувати. Хабарництво та протекціонізм теж принижують людську гідність. Захланність є гріхом проти Бога і проти нашого ближнього, бо все, що маємо, є даром Божим. Спонування, покарання, дорадження і дозвіл до крадежу є теж гріхом проти цієї Заповіді. Похвала, замовчування крадежу теж є злочином. Допомога у крадежу є теж крадіж.

Восьма Заповідь Бога “Не свідчи фальшиво на ближнього свого” (Вих. 20.16) наказує нам не порушувати слави ближнього, а також забороняє фальш і облуду. Маємо шанувати добре ім’я, честь і славу як свою, так і наших ближніх. Христос навчає: “Не судіть, щоб вас не судили... Чого ти дивишся на скалку в оці брата твого? Колоди ж у власному оці ти не добачаєш?” (Мт. 7.1-5) і запитує кожного з нас: “Хто ти такий, що чужого слугу судиш?” (Рим. 14.1). Гріхами проти цієї Заповіді є обмова, наклеп, осудження, сіяння незгоди, брехня, облуда, лицемірство, лукавство, нав’язування неправдивої інформації або замовчування правди, яка є так всім необхідна, а також несправедлива критика, яка принижує людську гідність. Щодо правдомовності у стародавньому Римі було вироблено чотири заповіді юриста: *Dis, duc, fuc, fer* – говори правду, веди справу чесно, роби потрібне, стійко перенось труднощі.

Універсальний моральний закон: “чини добро – уникай зла”. “Не слухачі закону справедливі перед Богом, а виконавці закону оправдаються” (Рим. 2.13-14). “Люби Господа і роби, що хочеш” – св. Августин (Аврелій), бо коли люди-

на понад усе любить Бога, то всі її вчинки будуть скеровані на добро для ближніх.

Новозавітний закон Христа, або Євангельський закон любові: “Люби Господа Бога твого всім серцем твоїм, усією душею твоєю, всією думкою твоєю й усією силою твоєю”, “Люби ближнього твого, як себе самого” (Мт. 12.30-31). Христос надав Декалогуві євангельського змісту, пояснив, вдосконалив і поглибив учення Закону. В Нагірній проповіді Він удосконалив багато заповідей, зокрема: заповідь пошани імені Господнього, кажучи – “не клястися зовсім” (Мт. 5.34); заповідь пошани святого дня, навчаючи – “суботу встановлено для людини, а не людину для суботи” (Мк. 2.27-28); заповідь пошани батьків, кажучи – “любіть ворогів ваших і моліться за тих, хто вас переслідує” (Мт. 5.44); заповідь пошани життя, навчаючи – “хто гнівається на брата свого, підпаде судові” (Мт. 5.22); заповідь пошани чистоти, кажучи – “хто дивиться на жінку з пожаданням, той вже вчинив перелюб з нею в своїм серці” (Мт. 5.28).

Християнська етика, починаючи з 1997 р., за рішенням обласних держадміністрацій викладається як обов’язковий предмет за рахунок варіативної частини практично у всіх загальноосвітніх школах Львівщини, Тернопільщини та Івано-Франківщини, а з 1999 р., також і в школах Рівненщини. В цій царині активно працюють також деякі вчителі Київщини, Черкащини, Луганщини, Донеччини, Вінниччини, Волині, Закарпаття та ін. областей України.

У підготовці викладачів християнської етики за останні 10 років доклали чималих старань відомі доктори богослов’я, професори ЛБА: Іван Музичка, Ігор Мончак, Діонізій Ляхович, Петро Галадза; доктори етики й естетики, професори Дам’ян Федорика, Дмитро Степовик та інші. У Львові діє Катехитично-педагогічний інститут Львівської Богословської Академії (директор – в. пр. сестра Луїза Цюпа СНДМ), який сумісно зі Львівським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти підготовляє вчителів для цілої України. В Івано-Франківську такою підготовкою займається Івано-Франківська Духовна Академія (ректор – Преосв. Владика, доктор богослов’я, професор Софрон Мудрий), а в м. Дрогобич Львівської області таку роботу активно здійснює Єпархіальний катехитичний інститут Пресвятої Трійці (ректор – о. доктор богослов’я Мирон Бендик). За останній рік таку ж роботу розпочали НУ “Острозька Акаде-

мія” (ректор – доктор псих. наук, професор Іван Пасічник) та Донецький державний Інститут штучного інтелекту (директор – доктор богослов’я, професор Анатолій Шевченко). На чотирирічні курси підготовки викладачів християнської етики слухачі прибувають із рекомендаціями духовних наставників і керівників навчальних закладів та вивчають ряд дисциплін із Святого Письма, морального і догматичного богослов’я, етики, сакрального мистецтва, християнської психології, педагогіки та філософії, а також вивчають методику викладання і захищають курсові роботи [3]. Окрім УГКЦ, впровадженню християнської етики в навчальних закладах України активно сприяють: УПЦ КП, зокрема, особисто Патріарх Філарет і представники УАПЦ. Представники УПЦ МП теж співпрацюють у цьому напрямку, пропонуючи свій погляд на цей предмет як на християнську культуру. Представники протестантських Церков викладають деякі предмети на курсах викладачів християнської етики в НУ “Острозька Академія”.

На високому рівні християнсько-етичне виховання молоді протягом останніх восьми років здійснюється у Львівському національному університеті ім. І. Франка (ЛНУ), Львівському державному медичному університеті ім. Д. Галицького (ЛДМУ), Львівській державній академії ветеринарної медицини ім. С. Гжицького (ЛДАВМ), Львівському державному лісотехнічному університеті (ЛДЛТУ), а за останні три роки також і в Академії державного управління

при Президентові України (м. Львів) (АДУ), Донецькому державному Інституті штучного інтелекту (ДДШІ), Національному університеті “Острозька Академія” (м. Острог) (НУОА) та Львівському інституті Міжрегіональної Академії управління персоналом. Зокрема, в ЛДМУ та АДУ таке виховання здійснює магістр богослов’я, в. пр. сестра Діогена Терешкевич СНДМ, в ЛДЛТУ – доцент Володимир Андрушко, в ДДШІ – доцент Тетяна Долгова, а в НУОА – професор Василь Жуковський, декан факультету християнської етики.

Починаючи з 1997 р., опубліковано 10 методичних посібників із християнської етики для загальноосвітніх шкіл та 2 конспекти лекцій для студентів вищих навчальних закладів [1; 2; 6].

Сподіваємося, що цей предмет допоможе нашій молоді дотримуватися морально доброї поведінки в щоденному житті та бути вірною Богові, Україні, народові.

Література

1. Бендик М., Гнатів І., Огірко О. Християнська етика. – Львів: Свічало, 1997. – 159 с.
2. Огірко О. Християнська етика. – Львів: Свічало, 1999. – 104 с.
3. Огірко О. Про досвід педагогічних колективів Львівської області у впровадженні християнської етики // Наукові записки. Острозька Академія. – Острог, 2000. – Т. 3. – С. 413-418.
4. Огірко О. Виховання студентської молоді на засадах християнської моралі // Наука. Релігія. Суспільство. – Донецьк, – 2001. – № 2. – С. 96-103.
5. Огірко О. Міжконфесійні проблеми викладання християнської етики // Наукові записки. Острозька Академія. – Острог, – 2002. – Т. 6. – С. 348-355.
6. Огірко О. Християнська етика: Конспект лекцій. – Львів: ЛФ МАУП, 2002. – 95 с.

Надійшла до редколегії 14.10.2002 р.